

H. G.

Om

Naturens Kunst=Værk

i at forestille visse Ting's Aftegning paa
Vis= frosne Vinduer.

Den merkkelige Fremgang, som Natur=Kundskaben haver gjort paa et hundred Aars Tiid og meere, frem for i de forrige mange Seculis, er endnu usigelig meget langt fra at svare til de beste Natur=kyndiges Attraae og Ynsker. For den gemeene Hob af de Studerende, i sær for de unge og uerfarne, der pleje at have den største Indbildning om deres egne Tider, synes det vel at være noget stort, hvad som hidtildags er oplyst. Ja det er det endogsaa virkeligen, og var uret at sige andet, naar man vil ligne det med de ældere Tider. Men af de rette Mestere, og af dennem, der ikke alleene vide hvad som af alle foregaaende er præsteret, men endogsaa have anvendt deres eget heele Livs Arbeide paa Naturens Kandsagning, tales der langt sagtere. De sige oprigtigen, at det er endnu heel lidet, og saa got som intet, hvad man hidindtil har fundet, imod det som for Efterkommende staaer tilbage. Da det dog imidlertid er vist, at efter et par tusinde Aar, i hvilken lange Tiid man ligesom stod i Stampen, og, (undtagen det ringe som nogle Alchymister opdagede,) lod sig nøye med Aristotelis Lærdomme, ere vore Natur=kyndige udi eet Seculo avancerede meere end tre gange saa langt, som i tyve forrige. Man kand ligne dennem ved et rensende Selskab, der havde for en Snees eller flere Aar siden foretaget sig en Rejse at gjøre fra Kiøbenhavn til Jerusalem, og vare dog ikke kommen videre, end at flakke frem og tilbage imellem dette og Koskilde: indtil de omsider i det sidste Aar havde grebet sig ulige meere an, og endelig naaet Sieland igiennem, ja hen over det store Belt til Syen. Jeg

er forsikret om, at ingen af de store Mænd, som gjøre den største Ære og Prydelse til vort Seculo, vil finde denne min Lignelse urimelig. Deres Klogskab og Modestie er herudi alt for aabenbar. Langt fra at man udi deres Skrifter treffer noget af den Høytalenhed, som gierne følger halvblærde ja undertiden Ignoranter, nemlig saadanne, som meene, at Lærdommen er bragt allerede til sin Fuldkommenhed, og at man nu i vore Dage veed alt hvad der vides kand og skal. Saadanne, som lade ingen Ting være udecideret, men driste sig til, nu at give Raifon til alt hvad de see og blive spurdt om, nu at fordømme, benægte og belee, hvad som af andre forebringes, og som de enten ikke selv har paaagtet, eller hørt tale om af deres Lærere, eller ikke endelig understaae sig at gjøre nogen Rede for. Evertimod har det sig med enhver retskaffen Natur-kyndig, der jo større Mand hand er, jo frygtsummer og betænksummer er hand og, saa vel til at decidere, som at give sig ud for at være kommen meget vidt i Kundskaben. Hand tilstaaer, at endogsaa de almindelige Regler i Naturen, hvorefter Bevægelserne skee udi de synlige skabte Ting, deraf er den aller største Deel for hannem og flere indtil denne Dag ubekjendte. Hand foragter i høieste Grad de saa kaldede Hypotheser og Formodninger, hvorved Philosophien langt meere er bleven hindret, end befordret, i det man har givet Ungdommen nogle Chimerer at pønsse paa, i Steden for at bekiende sin Uvidenhed om Tingenes rette Marsager, saalænge disse ikke vare ved tilstrækkelige Experimenta bleven oplyste. Hand erkjender i all Oprigtighed, at man endnu ingen fuldkommen Idée haver om et Legeme og dets Væsen og Egenskaber: og at intet er lettere, end at vise klart for Dynene, det man er utroligen langt fra alle disse Egenskaber at vide. Hand meener, at det er kuns den yderste Skæl af Legemerne, og et saare ringe Tal af deres Egenskaber, som vi kunde snakke noget om, men af det inderste er der intet endnu begrebet, til at raisonnere om Naturen tilgavns. Imidlertid, siger hand, forundrer man sig over hvorvidt man er kommen i vore Dage, og at man har udfundet nogle faae Proprietates Corporum, flere end de Gamle have paa- agtet for os: Da dette selvsamme bør tiene os til Efterretning, at naar Flittigheden bliver ved herefter, saaledes som i vort Seculo, ville Efterkommerne formodentligen udfinde ulige flere, og da forundre sig vel saa meget over vore Tidens Dumbhed og Forsømmelse, som vi nu forundre os over vore Forsædres. Hand skammer

mer sig ikke ved, at opregne mange bekiendte Virkninger af Naturen, som hand slet ingen Skiæl og Nede veed at giøre for, blot alleene fordi der endnu ikke er giort Prover nok derpaa, hvorefter man kunde faae dem noeyere indseete. Thi at tage sig for at forklare dem ved Giætninger eller Suppositioner, holder hand for en skadelig Ting i Philosophien, og et halv Bedragerie.

Herfore er det og, at saadanne brave Mænd intet heller see og ynske, end at imedens de selv ere udi idelig Arbeide med Experimenter udaf hver Ting at giøre, dennem da ogsaa tillige vorder meddeelt hvadsomhelst Observationer, andre kunde have giort om een eller anden Naturens Virkning, og det i jo større Antal, jo fiærere. Til hvilken Ende man haver holdet for billigt, herved at bekiendtgjøre og meddeele dennem Beskrivelsen af et Phænomeno, hvorom her hos os for et Par Aar siden er bleven talt, ja endogsaa til viffe Udenlandske refereret, og, paa adskillig Wiis, saavel af disse, som hos os selv, derover raisonneret. Det betrefker en Afridsning eller Forestilling, som Naturen giør undertiden om Vinteren udi Bindues-Ruder, naar de med Iis ere overtrakte, hvorpaa grand giveligen er at kiende de Corpora, som paa en vis Distance ere situerede lige for samme Binduer. Historien deraf er denne :

En vis Herre, her udi Staden boende, Deres Kongel. Majests. Geheime-Raad og Ridder, reyste udi Aaret 1744. i Januarii-Maaned over til Fyen, havende med sig udi sin lufte Bogn, eller Carosse, sin Frue og endnu een Person. Da de nu den 17. Januarii havde gandske Dagen igiennem faret, med Binduerne, som vare af heelt Speilglas, optrokne, og det lige indtil Corsøer, hvor de om Aftenen ankomme, blev Carossen straxen samme Aften og med optrokne Binduer bragt ud paa Smakken eller Fartøyet, hvormed de om Morgenen efter vilde sætte over Beltet til Nyborg. Beyret var imidlertid baade samme Nat, saavelsom Dagen tilforne, gandske stille, og der rørde sig ey en Feder. Om Morgenen den 18. Januarii, just efter Klokken 8., lode de sig bringe ud til Fartøyet, sadte sig der i Carossen alle tre, Hans Excellence, Fruen og hendes Cammer-Pige. Her bleve de vaer, at Speil-Glasserne vare frosne og med en liden tynd Iis overtækkede udaf Dunsterne fra den forige Dag. Men hvad derudi fandtes besynderligt, var, at i

denne tynde Jis, tyndere end det fineste Papir, saaes klarligen affskildrede de skønneste Figurer af et Landskab, saaledes som det kunde været den smukkeste Tegning eller Kobberstik af Skygge-Berk. Hans Excellence, med Forundring derover, saaldt paa de Tanker, at Tegningen maatte være useilbarligen af det næstliggende Lands Egn. De lodde Binduet ned, saae ud til Eggen ved Corsøer, nemlig den imellem Byen og Bandet. De lignede den med Tegningen, funde at alting var saaledes rigtigt, og at hver en Streg af de ommeldte Figurer i Jsen svarede til de Ting, som saaes paa Landet deruden for: Pælene ved Corsørs Broe, Faare-Stalde og Hytter, som stode deromkring, og adskilligt meere, vare just de Corpora, hvis livagtige Efterlignelser stode saa artigen, saa proportionelig og saa skarpt aftegnede og ligesom indgravede i den tynde Jis paa Glas-Binduerne, at end ikke noget Camera obscura kunde (Farverne undtagen) præsentere dem bedre. Hans Excellence erindrede sig derved, hvad hannem et Mars Tiid eller længere tilforne var her udi Staden bleven fortalt af den Russiske her ved Hoffet værende Envoyé Hr. Baron Korff; nemlig at samme Ministre havde engang om Vinteren paa det Lyst-Slot Petershof, udi Kæyserindens Forgemach, seet og observeret udi Jsen af de froesne Binduer, den uden for Slottet liggende Allée med sine Træer, saaledes at intet kunde være ziirliger og med større Accurateffe affskildret. Siden, da her, efter Hans Excellences Hiemkomst til Kiøbenhavn, blev talt og raisonneret om dette Phænomeno, haver en vis Høy Betient i Deres Kongel. Majestæts Hof bekræftet med sit Bidnesbyrd samme slags Observation; Nemlig at hand her paa Slottet Christiansborg, paa et Bindue, som om Ratten tilforne var bleven med tynd Jis betakt, havde om Morgenen bemærket Master, Kaaer og Stænger af de Skibe, som laae udi Canalen uden for, vel hundrede Skrit fra Slottet. En anden høy Person havde endogsaa paa et af samme Slots Binduer klarligen seet og kiendt Taarnet samt Gavlen og Tagget af Holmens Kirke, der ligger endnu flere Skrit fra Slottet.

At nu et saadant Syn og Phenomene fortienner en særdeles Paaagtning, Eftertanke og Randsagning, bliver vel af de fleeste tilstaaet og af ingen nægtet. Man maatte alleene ynke, at det havde tilforne været af Natur-kyndige paa-agtet, og dets Marsage og Udvirkning forklaret.

ret. Thi her taler man flet ikke om det, som stedse og hver Dag om Vinters-Tiid forekommer, nemlig at man seer paa frosne Vinduer lige som Blomster, Træer, Stierner, Fugle og Insecter afpenslede. Dette er noget heel gemeent, og ingen vil, saa lidet her som anden stæds, passere for saa eenfoldig, jo at tage sligt for et blot Spilleverk af Naturen. Imidlertid haver dette samme opvakt et slags Forundring hos den berømte Hamborgiske Poet, Rathsherr Brockes, saa at hand derom har indfatt, udi sine Irdischen Vergnügen in GOTT (*) efterfølgende smukke Vers:

In Häusern findet man, zur Winters-Zeit,
 Solch' eine wunderbar formirte Zierlichkeit,
 Die keiner tüchtig zu beschreiben,
 Wenn die gefrorene Fenster-Scheiben,
 Von tausend zierlichen und schönen Creaturen
 Uns tausend zierliche Figuren,
 In solcher zarten Nettigkeit,
 In solcher lieblichen Vollkommenheit,
 Die doch in dunkler Nacht gezeuget, früh uns zeigen:
 Man siehet in den kalten Zimmern,
 Erhab'ne Berge, Thäler, Felder,
 Nebst ungezählten krausen Zweigen,
 In Diamant'nen Farben schimmern.
 Man siehet Wolcken, Buschwerck, Wälder,
 So Tannen bald, bald Palm und Eichen,
 An Baum-schlag, Zweig-und Stämmen gleichen.
 Man siehet von Sternchen, Vögeln, Thieren,
 Von Blumen, Bienen, Fliegen, Mücken,
 Sich mancherley Gestalt formiren,
 Ja sich zuweilen gar mit rechten Schloßern schmücken.

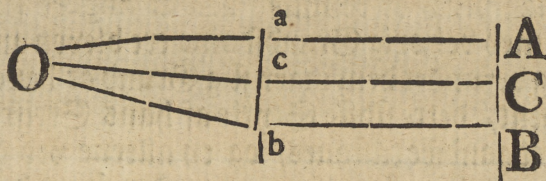
Men at de nyligen anførte Exempler ere af en anden Beskaffenhed, meener jeg at være klart og beviist. Og eftersom, da Sagen her blev omtalt, man ikke vidste om noget maatte findes derom i Bøger og Skrifter, haver man gierne vilde vide, hvad de beste Physici, ikke al-

(*) Erster Theil, pag. 311.

leene hos os selv, men ogsaa paa andre Stæder vilde sige hertil. Til hvilken Ende det er seet, at Relationen om Reysen til Corsør, og hvad sammesteds paa Carosse-Vinduet var seet, er bleven meddeelt til et par lærde og i Natur-Kundskaben erfarne Mænd i et fremmet Land, og i adskilte Stæder boende. Begge have og givet deres Betænkninger skriftlig, og derudi noksom ladet mærke, at dette slags Observation var dennem gandske fremmed og usædvanlig. Ja af deres Svar og Slutninger er man bleven overbevist, at Tingene behøver endnu at bekræftiges med mange flere Experimenter, inden den af Naturkyndige vorder antagen, til at gjøre noget fast Raisonnement derover. Den ene af disse brave Mænd haver slet ikke dølget, det hand ingen Troe havde til vores Experiment, men var fast persuaderet, at den grundede sig alleene paa Observatoris Indbildning. Hand sætter det "som en ustridig" Sandhed, at alle deslige Forestillinger, som bemerkes i Glas eller paa "Vinduer af de hosliggende Objectis, maae virkes saavel ved Lyset, som "ved Luften. Men her kunde ingen af Deelene have havt Sted. Thi "(1) saasom dette Phænomenon skal være formeret om Natten, imellem den 17. og 18. Januarii, da man ey havde uden 1. Times Maane-Skin, saa kunde Lyset ey have været Uarsage til denne Aftegning udi "Jsen paa Glas-Vinduet; (2) Kunde ey heller denne Tegning være "kommen af Luften, eftersom Luften haver maattet trykke alle Deelene "af Speyl-Glasset med lige stærk Kraft; (3) Hvis man vilde hente Uarsagen fra Binden, som gif fra Landet af hen til Glas-Vinduet, saa bliver dette at betragte, at Bognen stod om Natten paa et Fartoy i Søen, "og folgeligen ey saa stille, at Binden kunde altid treffe Vinduet i lige "Linie; (4) Meener hand, at Observator havde vel maattet om Aftegnen tilforne, den Tiid hand steeg udaf Bognen, taget den omliggende "Lands-Egn i Dønsyn, og derved bleven desstærkere indtagen af sin Indbildning, at det var selvsamme Egn og dens Omstændigheder, hvoraf "hand om Morgenen saae disse Figurer paa det frosne Speyl-Glas; "(5) Efterdi det om saadan Vinters-Tiid, som den 18. Januarii, maae "her i Norden og ved Corsør, være endnu om Morgenen Kloffen 8. "temmelig mørkt, saa troer hand, at her ey har fundet været seet sa "noye, hvad Figurer der forestilledes paa det frosne Vindue, men at "Observators Indbildnings-Kraft hertil haver gjort det meeste, saaledes "som ellers mangfoldige gange pleyer skee. Ja (6) om end bemeldte

”Observation skulde være rigtig, da kunde man ikke begribe, hvorfore
 ”det da en ogsaa skeede, at man hver Dag om Vinteren paa frosne Stue-
 ”Vinduer sik at see de lige over for staaende Huse affildrede.”

Saavidt gaaer den eene af disse tvende Naturkyndiges Raisonne-
 ment. Den anden haver gaaet ulige meere betænkstomt til Verks, og
 givet noksom tilkiende sin bedre Indsigt og Erfarenhed. ”Hand er in-
 ”genlunde for, at man bør tvivle om Observationen selv, helst den med
 ”troværdige Vidner er bekræftet. Imidlertid troer hand dog, at Ind-
 ”bildningen haver nogen Deel deri, og at denne ommældte Virkning
 ”ikke er alleene altsammen at tilskrive Naturens Kunst. Hand tager
 ”an, som en bekiendt Sag, at paa Spenl-Glasset i Vognen haver af-
 ”de ommeldte Aarsager maattet samle sig en saadan Mængde Dunster,
 ”at Vinduet er om Matten bleven deraf overtrækt med Iis. Her spør-
 ”ges, hvorledes disse Dunster have kundet fryse saaledes, at det saa
 ”langt fra beliggende Objectum har kundet forestilles paa Vinduet.
 ”Dette meener hand at kunde ophyses ved et saadant Schema :

”Man sætter nu, at A B er Objectum, eller Lands-Egnen, som lig-
 ”ger der uden for lige fra Vinduet af: a. b. er Vindnet. Man sætter
 ”dernæst, at A O, C O, B O, ere Straaler af Lyset, hvilke stiere
 ”hinanden igiennem i det Puncto O. Naar da disse Straaler esterlade
 ”skendelige og synlige Spor paa Vinduet, saa bliver den Punct A af-
 ”tegnet paa a, C paa c, B paa b; og følgerigen, naar man fore-
 ”stiller sig flige flere Straaler fra alle de øvrige ObjectetsPuncter til a b,
 ”bliver det gandske Objectum A B paa Vinduet aftegnet. Skal nu
 ”Naturen just udrette noget slikt ved den Frost, hvorved Dunsterne paa
 ”Glasset ere blevne til Iis, da maae den skarpstrygende Luft ogsaa
 ”fremskyde saadanne Straaler A O, C O, og B O, der stiere hinanden
 ”igien-

"igiennem i det Puncto O, og dennem fand man her kalde Radios fri-
 "gorificos eller Frost-Straaler. Paa anden Maade sees ikke at det er
 "mueligt, eller fand være tilgaaen. Men hvoraf det egentligen kom-
 "mer, at slige Radii frigorifici kunde produceres, der igiennemskjære
 "hinanden i det Puncto O, lader sig ikke vel bestemme. Endeligen er
 "dog ikke sagt, at det gøres fornødent, det alle Radii frigorifici skulle
 "just i een og samme Punct skjære hinanden igiennem, naar det alligevel
 "skeer udi Puncter, der ey ere alt forvidt fra O, og jo nærmere de da
 "kommer det Puncto O, desrigtiger og desmere accurat maae og Tegn-
 "ningen blive paa Binduet, eller paa a b. Men ligesom det er vanske-
 "ligt at formode, det Naturen skulde i alle disse Radiis frigorificis holde
 "en Orden, der var saa aldeles accurat, saa lader det sig ikke heller troe,
 "at Ustegningen udaf Objecto paa Glas-Binduet har været saa fuld-
 "kommen accurat, som den er forekommet de Herrer Observatoribus,
 "men at man visseligen faaer herudi at indrømme og tilskrive Jndbild-
 "nings-Kraften en Deel deraf." Dette er saaledes oversat Ord fra Ord
 af den anden Philosophi Skrift. Siden fremfører hand ogsaa eet og
 andet Exempel af Jndbildnings-Kraften og dens Virkninger, samt de
 Liigheder, som man deraf er kommen paa at fingere sig; hvilke dog,
 naar de nøyere og med behørig Grandstning ere bleven undersøgte, ere
 de forsvundne, og befundet dem ingen slig Grund at have havt. Man
 har agtet uforlødent, dette sidste Stykke af hans Skrift her at indryk-
 ke, helst saasom det gandske tilstaaes, og ey alleene ved de to eller tre af
 ham anførte, men utallige flere Exempler, der snart dagligen hendes,
 noksom for alle er bekiendt.

Mand holder sig da alleene ved de før anførte Observationer, der
 paa eens og samme Maade ere giorte; nu her i Kiøbenhavn paa det
 Kongel. Residentz-Slot Christiansborg, nu paa det Russiske Lyst-Slot
 Petershoff, nu her i Siøland ved Corsøer paa Spenl-Glas-Binduet af
 en Bogn, hvorudi om Dagen tilforne tre Mennisker havde siddet, og
 Dunsterne, som havde samlet sig paa Binduet, vare om Natten Jis-
 frosne. Paa samtlige disse Observationer havest saa velskjønnende, saa
 troværdige, og saa anseelige Bidner, som nogensinde fand udfodres.
 Her bliver og ikke noget at indrømme eller tilskrive deres Jndbildning,
 men meget mere bør her tales om deres Forundring, og Langsomhed i
 at

at troe deres egne Dyne; da de meget længe vare om, paa det nyeste at examinere Tingene, førend de maatte fornemme sig overvundne af den accurate Liighed, der saaes imellem Objecta, og de udi Iisen betegnede og affkildrede Figurer. Hvorved jeg tillige maae erindre, at den selvsamme Herre, som observerede det omtalte her i Landet ved Corsøer, er selv saa stor en Mester i Iidsse Kunsten, og Kiøndere af de bedste Tegninger, at hand ikke giver mange herudi noget efter. Imidlertid er det saa langt fra, at man udi mindste Maader dommer ilde om de tvende fremmede Natur-Kyndiges eller andre deres Liges Tvivlsmaal, at man end ikke heller haver fortænkt adskillige iblant vore egne Folk, saavel Lærde som Ularde, eller taget det ilde op, naar de have paa samme Maade tvivlet, og givet deres Vantroenhed tilkiende med de selvsamme Argumenter, ja vel ogsaa med flere og bedre Objectioner, end man nu af de tvende Udenlandskes Betænkninger haver hørt. Skal Tvivlsmaal, Mistroenhed og Langsomhed i at samtykke, være udaf de Requisites, der hører til Philosophien, da kand vel siges, at derpaa fattes ikke hos os i vore Lande, og i slig Henseende robe de deres Ignorance, som siges, at borealium ingenia ere lidet beqvemme til Philosophie. Den veed lidet grundigt om Nationer at fortælle os, som ikke veed, at septentrionales ere maxime suspicaces & parum creduli. Galad være enten saaledes eller ikke, saa bør man udi slig Casu, som den omhandlende, ikke være saa ubillig, jo at tilstaae Philosophien sin Ret, og enhver Philosopho den saa nyttige, som høyst fornødne Frihed, i at tvivle og mistænke, og at være meget langsom og forsigtig, til noget nyt og endnu ikke noksom prøvet at admittere. Da man dernæst ogsaa maae være betænkt paa, og udi Tilfælde af rare Observationer, arbeide derhen, at Tvivlsmaalene eengang faaer Ende, og Tingen vorder decideret enten fra eller til. Thi at decidere den saa hastigen, saa egenviist, og saa løest hen, som den første af de tvende Udenlandske har fundet for got at giøre, synes ikke at være philosophisk. Det er fornuftigen og vel sagt, hvad Mr. de Reaumur har eenstæds skrevet: Les Savans sont autant en garde contre le merveilleux, que le vulgaire lui donne volontiers croyance. C'est une sage disposition. Mais aussi ne devoient ils jamais nier les faits les plus surprenants, comme le peuple les reçoit, c'est à dire, sans les avoir examiné avec assez de soin (*). Som er at siges, at de ey straxen

Da

maae

(*) *Memoir. de l'Acad. des Sciences, l'an. 1712. pag. 295. edit. de Hollande.*

maae plompe til at fordømme flige Ting til en bedragelig Jndbildnings Virkning, fordi de ey har fundet dem i deres Bøger, eller fordi de ey passe sig til deres hidindtil antagne Hypotheses. Den store Mand Baco Verulamius haver, i sin tredie Bog om Videnskabernes Forbedring, iblant andre Forslage, fremsat dette, at man, til Natur-Kundskaben at forøge, skulde holde et eget Register over de endnu tvivlagtige og endnu ey noksom beviiste Observationer, for at have dem desbestandiger i Grindring, og giøre Prover derpaa ved enhver forekommende Lejlighed: og dette indtil man fandt, hvad heller de svarede til Angivelsen, eller og de immer sloge Fejl. Skeede nu det første, nemlig at det som man i Forstningen havde tvivlet om, blev ved et stort Antal af rigtige Prover confirmeret, maatte det slettes ud af Registeret, og for alle og enhver bekiendtgjøres, at herom var nu ingen Tvivl mere, men at saadan en Ting burde herefter ansees som en nye Forbedring i Naturens Kundskab, hvis derimod anderledes befandtes, og gandske ingen Prøve slog ind, maatte og samme ligeledes gaae ud ex Indice Dubitationum, men i Steden for at recommenderes, da indføres in Indicem Falsitarum. Alt siige allene, det fordi den eller den, nogle hundrede, ja nogle tusinde, ere ved deres Jndbildnings-Kraft forledte til at troe, det de saae noget, som dog virkeligen ey var saaledes; Ergo er man ogsaa her bleven ved nogle frosne Binduers Anskuelse bedragen; er et Svar eller Objection, hvortil gandske ingen Lærdom behøves, og som den ulærdeste Bonde kand lige saa let finde paa, som den i sine Tanker klogeste Professor physices. Her giælder det om at siige os, ikke hvad man veed af Exempler paa en bedragelig Jndbildning, (thi af saadanne veed enhver af os meere end nok,) men hvad det er, som giør Tingen selv absolut umuelig, og, saasom stridende med Naturens Love, plat utrolig. Hvilket altsaa ikke gaaer an, eller lader sig statuere, saa længe ikke alle Naturens Love ere os til nye bekiendte. Fontenelle haver meget smukt sagt om saadanne Ting: S'il y a quelque chose d'incroyable en ce genre, il faut que ce soit une impossibilité bien démontrée (*).

Alt vilde dernæst, med den første af de tvende Udenlandske, holde Sagen for urigtig, fordi man ikke saa lige veed, ved Hielp af de hidindtil bekiendte Regler om Lyset og Luften, at forklare den, er endogsaa lidet

(*) *Histoire de l'Acad. des Sciences, l'an. 1709. pag. 21. edit. de Holl.*

lidet philosophiff. Monne der ikke være mangfoldige andre Ting og Phænomena, som den gode Mand, saavel som flere Physici, maae lade staae uforklarede, og hvortil deres bekiendte Regler ere gandske utilstrækkelige; og ere dog samme Ting fuldkommen for ald Verden beviiste? Hvad siger hand os om Spiritu volatili & odorifero i Planter og Bæster, hvorom Boerhaven taler saameget i sine Chymiske Skrifter? Er nogen Philosophus kommen endnu saa vidt, at hand har kundet oplyse Aarsagerne til den Kraft, som man kalder Elasticitatem Corporum? Veed nogen, hvad det er for et Principium, som trækker det eene Corpus til det andet, eller hvorudi saadant bestaaer, og hvorledes det indvortes er i hvert Legeme constitueret? Ja er der noget, som burde være os meer bekiendt end Lyset, som vi hvert Øneblik paa Dagen seer? Og alligevel findes intet, som for alle Physicis i Verden er endnu mindre klart og begribeligt, end Lyset, i Henseende til dets Oprindelse og Emanation. Hvad vil man da meget skræppe af, eller tale om Naturens Regler og Love, og om Principiis at grunde sig paa? Det er endnu neppe ti Aar siden, at een af de beste og klogeste Naturkyndige i vore Tider, haver offentlig tilstaaet, at det er ikkun en saare liden Fremgang, man hidtildags haver gjort i Natur-Kundskaben; og at, just fordi man har forsømt hvad man burde, nemlig at gjøre idelige og mangfoldige Prøver, er man endnu saa got som ingen Beykommen, (on n'a presque avancé en rien,) naar man alleene undtager nogle faae Artifler, som ere, at Newton har givet en meget bedre Forklaring om Lyset, end der haves tilforne; Doctor Boerhaven har smukt behandlet den Artikel om Ilden; og Mr. de Reaumur haver best gjort Rede for Jernets Natur (*). Sagen er, man haver i de fleeste Ting holdet sig til sine rimelige, men derfor ikke rigtige, Tanker, til de saa kaldede Fornufts-Regler, til sine Compendia & Systemata Philosophiæ naturalis, og i sær til den artige Maxime, som derudi pleyer fremsættes, (i Steden for at forme til Arbeide og idelige Experimenta) Satisfecit officio suo Physicus, ubi rationes adduxit probabiles.

Men at komme igien til vores Censorem, da maatte jeg vel spørge, hvorføre hand endeligen vil have Lyset her til Hielp, i sær Maanens Lys, hvis den omtalte Tegning paa Iisen og Vinduet skulde være beviiset?

ket? Mon det være hans Alvor at meene, det Aftegningen maatte u-
omgængeligen skee ved Lyset? Og hvad kunde det da give dertil, om
Maanen den Nat skinnede ifkun i halvanden Time, og ikke i længere
Tiid? Ja hvorfor vil hand paastaae, at Fartøyet, hvorudi Bognen
stod, skal endeligen have vaklet? Haver hand ey læst i Relationen, at
det var samme Nat gandske stille Veyr, og hverken Bind eller Bølge
rørde sig? Hvo der kiender Beltet, veed ogsaa at det er ingen Spansk
Søe, og at et Fartøy ligger der ved Corsørs Side udi blifstille Veyr
lige saa ubevægelig, som hvis det stod paa det tørre Land. Saa haver
hand ogsaa, uagtet hand var Professor Physices, forglemt dette af Geo-
graphien, (som dog er pars Physicæ,) at her udi Danmark fandt det den
18. Januarii ikke være mørkt om Morgenen efter Klokken 8. (allerhelst
i klart Frost-Veyr,) eftersom Solen staaer den Dag op paa vores Hori-
zont ifkun 12. Minuter efter Klokken 8. Og var det paa samme Dag No.
1744. her til Landet et meget stille, klart og yndigt Veyr, foruden Skyer
og Taage. Ja til Slutning siger hand, at "hvis denne Observation
"var rigtig, da maatte deraf følge, at man hver Dag paa frosne Vin-
"duer maatte faae at see Aftegninger af de lige over for staaende Huse."
Hvortil man giver sig den Frihed at svare, at denne Følge er ikke saa rig-
tig, som hand formeener. Thi (1) ligge saadanne Huse, som hand
taler om, alt for nær ved, og, saavidt man begriber, hverken i den be-
hørlige Linie, ey heller i den Distance, at Luften, som formedelst sine
Straaler og Partikler gjør vel uden Tvivl en heel Deel til dette Arbeide,
fandt have sit Rum, til at virke den omtalte Afridsning: Og (2) fandt
der være flere og anderledes Requisita, end dennem vi kunde tænke paa,
til ommeldte Virkning at producere, og saafremt derudi fattes end og
det ringeste, er det rimeligt, at Virkningen ikke skeer. Ja, hvorledes
vil man prætere, at een og samme Virkning skal ofte eller hver Dag
skee, saa længe man endnu ikke har begrebet, eller er i Stand til at op-
lyse, hvorledes den skeer, og ingen Forklaring er endnu deraf giort?
Hendes det dog ikke med mange Experimenter, af dennem som man
veed heel god Beskeed om, og har nogle gang seet at lykkes, at de endnu
langt flere gange ere mislykkede, og have ikke villet træffe ind? Saale-
des har Boyle skrevet en egen Tractat *de Experimentis, quæ non succedunt*.
Hand fortæller derudi en Deel Exempler, som ere værdt at merke, men
ufornøden her at anføre, helst Mandens Skrifter ere saa bekiendte.

Set andet Skrift (*) taler hand ogsaa om en Prove, som hand eengang tillige med flere sine gode Venner havde gjort; men da de en anden Dag vilde forsøge det igien, slog det mange gange feil, saa at de næsten havde givet sig tabte, indtil at Machinen tog paa eengang til at blive føyelig, og gjorde deres Ultraae fyldest. Skeer nu saadant med det som man selv haver i Haanden, som man kiender alle Ressorts til, og veed Maaden at regere dem paa, og at bringe dem i Virkning; Hvorledes kand man da tænke anderledes om det, som Naturen allene selv forarbeider, og naar vi hverken forstaae os paa ved hvad Middell det skeer, eller hvormange slags Ting og Requisita dertil concurrere? Ja saa længe vi plat ignorere, hvor liden en Ting der bør forhindre og aldeles til intet gjøre saadan Virkning? Den Breslauiske Medicus Dr. Henrich Volgnad fortæller (***) om et Phænomeno af Viintræe-Band, som hand havde staaende i en Glaske, og var frossen til Iis, hvor det præsenterede de allerfjønneste Figurer af Viin-Ranker og Druer-Klaser, som hand og sammesteds har ladet aftegne i et Kobberstykke. Men mon dette ogsaa skeer altid med samme slags Band, naar man prøver det, sætter det i en Glaske og lader det fryse til Iis? Ingenlunde. Hand forsikrer, at hand baade tilforne havde havt af selvsamme slags Band, der ogsaa frøs til Iis i Glassene, saa og prøvede hand det siden igien mange gange, men aldrig havde der forhen, eller vilde siden præsentere sig det ringeste, uden den samme ene gang. Lige dan er det jo gaaen med dem, der have gjort Lud af Nælle-Afke, og fundet i samme Lud, naar den var Iis-frossen, en Mængde Figurer af Nælle-Blade: men imod eengang dette Experiment er gaaet an, er det vel tyve ja tredive gange forgjæves prøvet.

Saa meget skulde jeg dog imidlertid troe, og holde for rimeligt, at saafremt Physici vilde finde det Umagen værdt, og ikke ansee det for Borne-Berk, at give undertiden Agt paa Figurerne i frosne Binduer, paa de Stæder, hvor Situationen, Pladsens Rumhed, samt Binden og et stille Beyrligt samtligen concurrerede, maatte vel denne vores Observation worde med flere Exempler bestyrket, snart i hver en Vinter; og omsider formodentligen bringe Naturkyndige paa nogle nye Tanker,

(*) *Nov. Experim. Physico-Mechanic. Experim. XXXVII.*(**) *Ephem. Acad. Nat. Cur. Dec. I. An. IV. Obs. 172.*

til at kiende Luftens Natur og Partikler noget nøyere. De vilde da ikke meere holde det saa tvivlagtigt, saa selsomt og uværdt at bemøye sig om, som dem nu synes. Mange Ting ere saaledes bleven nu om Dage gemeene, som man tilforne loe og gjorde Bidunder af, naar de fortaltes. Mange Ting bleve anseete som Ferteagne og Mirakler, og som Forbudde for Ulykker og store Revolutioner, som man nu holder for intet mindre. Der var en Tiid, at de Ringe omkring Solen og dobbelte Sole bleve holdne for gandske rare; man finder dem opskrevne og malede i tydske Kroniker, som noget forkræffeligt. Nu forundrer sig ingen, om der siges, at man seer dem et par snese gange om Aaret. Mr. Muschenbroek skriver, at hand i Aaret 1735. har til Utrecht seet fra den 1. Januarii til den 1. Junii saadanne Soele-Ringe vel tyve gange, og at Mr. van Aken til Rotterdam har udi eet Aar observeret dem 60. gange. Hvad vilde man vel ikkun for en halvsnees Aar siden havde dømt om den, der var kommen frem, og havde fortalt Folk, (foruden at føre Beviis paa Banen, og skrive en Bog derom, som Mr. Trembley,) at der vare visse levende Dyr til, som man kunde multiplicere, saaledes at naar man skar dem i mange smaae Stykker, kunde man paa sig Maade udaf eet eneste gjøre 20. eller 30. ligesaa fuldkomne og levende, med Hoved, Hale, Fødder og Horne, som det første var? Vilde man ey sagt, at det var en Gæf, der vilde binde Børn noget paa Vermet? Hvem er nu iblant os, som ikke veed at tale om den forunderlige Reproductions-Kraft, som Naturen viser i Kræbsene, med at fremsthyde og give nye Bort til de Lemmer, som de eensgang har mistet? Hvor gammel denne Observation er hos os, skal jeg ey kunde sige; men veed, at jeg var endnu heel ung, da jeg hørde derom fortælle. Imidlertid er det vist, at for 40. Aar siden haver Hartsoecker, i hvor berømt Physicus hand var, ikke vidst det ringeste derom, førend Churfyrst Johan Wilhelm af Pfaltz lærde ham det, som hand selv bekiender (*). Mig falder endnu ind et andet bekiendt, men langt fra ikke saa vigtigt Exempel: De fleste nu om Dage, naar man taler om at raabe Glas i Stykker, tractere det for noget almindeligt, og som enhver middelmaadig Physicus kand forklare Aarsagen til. Men, kiære, naar nogen havde fortalt det samme før-

end

(*) Efter den Tiid haver andre nøyere randsaget dette Naturens Underverk, og Mr. de Reaumur skrevet os en fortreffelig Disertation om de Reproduktioner, som see i Kræbs, Hummere og Krabber. See Mem. de l'Acad. des Sc. de 1712. pag. 295.-321. ed. de Holl.

end det Aar 1660. hvov var da, som vilde have troet det? Naar endogsaa en lang Tiid efter bemeldte Aar, da baade Morhofs og andres Tractater derom vare udkomne i Berden, og Manden, som havde raabt mange hundrede Glas i Stykker, levede endnu i Holland, har dog P. Athanasius Kircher, hand som lagde ald sin Tiid an paa deslige Physicalske Experimenter, staaet i største Tvivl om Tingen, blot fordi den ey havde gaaet an for ham, med alle de Prover, hand og mange flere havde gjort derpaa til Rom. Siden ere dog Proverne saa ofte forsøgte og gelingede, at det for ingen selsom Ting passerer meere.

Saaledes haver man og her ikke forsømmet, udi den Vinter efter Nyt-Aar 1745. paa viffe Stæder at give Aigt paa vores omtalte Phænomeno i frosne Binduer, for at see, om man deraf kunde og samle nogle flere Prover. Det samme haver da ogsaa et par gange gelinget, og, omendskjønt langt fra ikke alle Tider, naar endogsaa Bind og Bøynlig har sluntes beqvem dertil, og Luften stille, dog, som jeg sagde, een og anden Tiid slaget ind efter Vnske. Man har seet de Ting, som vare i en Distance af 30. eller flere, ja engang over 60. Skrit derfra, livagtigen aftegnede, ey alleene Træer i Haven, som man kunde kiende fra andre af deres særdeles Top og Skabning, men eengang ogsaa et Menniske med en Byrde paa Ryggen; hvilket var en gammel Gaards-Karl, der om Morgenen tilig var Brænde igiennem Gaarden til Bærelserne. Og iblant dem, som dertil have været Bidner, have endogsaa nogle været, der tilforne have havt vel saa stor Tvivl om Tingen, og holdet den lige saa suspect, som nogen af de foromtalte udenlandske Natur-kyndige.

Men paa det der ey skal siges med noget Skæl, det vi alleene her i Danmark ere siunste, og kunde see hvad ingen andensteds seer, eller alleene saa eenfoldige, at vilde give Aigt paa eet af Udenlandske foragter og af fornemme Physicis negligeret Naturens Spille-Berk, vil man til sidst ogsaa anføre et fremmed Exempel af selsamme Bestaaffenhed; Et Exempel, siger jeg, af den fuldkommenste Liighed med vores, som er paa-agtet, seet og bemærket i Italien, attesteret af lærde Medicis og Physicis, og før Lyset frembragt i den Venetianske lærde Journal, kaldet *Giornale de' Letterati in Italia*. Derudi fortælles (*), hvorledes en Medi-

cus

(*) Tom. XXVI. trykt i det Aar 1716. pag. 367. & seqq.

cus i Venedig, navnlig Hieronymus Oddoni havde nogle Potter med Bexter og Urter-staaende i et Jord Kammer, hvor hand lod giøre Varme, for at bevare dem mod den strænge Frost. Udi samme Stue var eet Glas-Bindue bart og med mange Ruder, men tvende andre Binduer af det slags, som kaldes Lastre, med Siæler eller Skaader for. Det skeede da No. 1716. den 18. Januarii, da der var indfalden en meget skarp Frost, ifkun 2. eller 3. Grader paa Thermometro mindre, end den i Aaret 1709. at Binduerne i samme Stue bleve Jis-frosne; og da bemærkede man paa det ene Glas-Bindue og dets Ruder de rigtigste og allernetteste Aftegninger udaf de Bexter som stode i Potterne længst fra Binduet, men ikke af Pomeranz-Træerne, som i større Antal stode Binduet nærmere. Det var med største Forundring at see, hvor fiint, hvor kunstigen, ja med den fuldkommenste Liighed Naturen havde afpenslet i Jfen disse adskillige slags Blomster, hvert for sig paa sin særdeles Rude. Manden kaldede ind til sig en god Deel sine gode Venner, iblant hvilke vare Medici, Botanister, Apothekere, Malere, samt lærde og fornemme Mænd af Staden, saa og en berømt Professor Philosophiæ; hvilke alle havde nok at forundre sig over, i de tvende Dage, Jfen blev siddende paa Binduet; indtil at Kulden den 20. Januarii formindskedes i Luften, og Figurerne paa Binduet forsvandt ved Løen. Den heele Relation derom vil jeg hermed paa dette Sted indføre, (helt da *Giornale de' Letterati* ikke er almindelig her til Lands,) og for dennem, som ikke forstaae Italiænsk, tilføye Oversættelsen deraf paa Dansk:

Descrizione d' uno strano Fenomeno veduto nel mese di Gennajo di quest' anno 1716. nella Casa del Sig. Girolamo Oddoni, Medico celebre in Venezia, fatta dal Sig. LOTARIO GIVSEPPE LOTTI, Dottore di Medicina.

L'ottimo gusto oggidi in ogni sorta di scienza introdotto ha renduto a tal segno glorioso il nostro seculo, che non ha di che invidiare la lode degli oltrepaslati. L'avanzamento, che le Matematiche, la Notomia, la Fisica, e la naturale storia hanno fatto, siccome un sommo applauso ha impartito a tanti felici ingegni, cosi ha arricchito il mondo di sublimi cognizioni, e d'infalibili verità. Tante massime stabilite, tanti inganni scoperti rendono gli uomini savi, auveduti in quello, che

che discorrono, ed in quello che credono, dimodo chè prima di stabilire una qualche sperienza per vera, con prudente auvedimento si fa, si rifà, e si osserva con tale attenzione il tutto, che il dubitarne appresso farebbe un' evidente pazzia. Accadono tuttavolta alla giornata tali effetti nella natura, che essendo sommamente strani, non furono mai per l'avanti osservati. Vno di questi al certo, per mio credere, è quello succeduto nel mese di Gennajo di quest' anno 1716. nella casa del Sig. Girolamo Oddoni, rinomatissimo Medico in questa nostra città di Venezia.

Custodisce il predetto Signore, non tanto per abbellimento del suo giardino, quanto per trattenimento del suo virtuoso genio molti vasi d' agrumi, e di rare piante medicinali, e queste nell' inverno, per difenderle, in una terrena stanza conserva, facendo con moderato fuoco addolcire l'estremo rigore del freddo. E questa inverſo Maestro situata con tre fenestre, due poste a Maestro, ed una inverſo scilocco con la porta inverſo greco: le due prime chiuse con que' vetri, che in Venezia appellansi *Laſtre*, e con le sue tavole; la terza co' soli vetri: come vedesi diligentemente disegmata dalla penna del famoso Sig. Luca Carlevaris, celebre Pittore, da non pochi in questa città, ed anche fuori ben conosciuto. Nel passato mese adunque di Gennajo a i 18. 19. 20. ne' quali il freddo si fe sentire acutissimo, avendo agghiacciata quasi tutta la nostra Laguna, e che solo due o tre gradi fu minore di quello dell' anno 1709. come fu notato dall' esatte osservazioni de' termometri, curioso e bizzarro spettacolo si fe vedere nell' antidetta stanza. Sopra i vetri della finestra, che riguarda scilocco, si videro agghiacciate, e con soprafino disegno delineate le immagini di parecchie piante, e queste furono riconosciute affatto somiglianti (toltane la grandezza) a quelle che nella stanza si conservavano. Fu parimente assai riguardevole, che ogni immagine era andata collocarsi sopra il suo vetro particolare senza confondersi, in modo che, ove era il disegno di una, non vi si scorgeva inpronto d'un'altra, affatto voto restando il rimanente. Nelle due finestre, che poste inverſo maestro erano chiuse oltre la vetriata ancor con le tavole, un confuso disegno senza discernimento alcuno vedevasi. Notabile fu in oltre, che le piante degli agrumi, ed in maggior numero, non produssero una tale

bizarra copia di se stesse. Il primo scopritore di questa prodigiosa cosa fu il cameriere di casa, in portando nella stanza il consueto fuoco, che attonito per la maraviglia chiamò il padrone, ei figliuoli, perche restassero certi d'una così grande stravaganza. Accorsero essi, e stupirono a tal veduta, benchè per essere sicuri di tal fatto non bisognasse aguzzare la vista,

Come il vecchio sartor fa nella cruna.

Pure per non prendere sbaglio il prudente Sig. Girolamo strappò un ramo dell'erba detta da' Botanici *Barba Fovis*, e paragonata col basso rilievo del vetro, fu da esso, e dagli astanti affatto somigliante riconosciuta. Fece in appresso chiamare il Sig. Michel Nuzio, onoratissimo vecchio, e speciale all' insegnamento de' due Angioli, intendentissimo della Botanica, il quale in vedendo le sole immagini agghiacciate sopra i vetri disse: questo è il ritratto della *Barba di Giove*, quello del *Ranno asilo*, quello del *Solano spinoso*, e così delle altre. Sparsasi frattanto la cosa pel vicinato, concorsero a certificarsi di tal prodigio non pochi. IN. N. H. H. fratelli Zanobrio, ed altri di loro casa, cioè il sopralodato Sig. Luca Carlevaris, che col suo sapere considerò il delicato disegno fatto dalla gran pittrice natura, il Sig. Angiolo Carrara, uomo d'incorrotta fede, e di scelta letteratura, il Sig. D. Angiolo Masoti, che mosso dalla curiosità, e dall'amore, che porta allo studio della Botanica, quattro volte con lume alla mano fece il confronto delle piante, che sono ne' vasi con le immagini, che ne' vetri ammiravansi. Il Sig. Giuseppe Cori, giovane ornato di pronto spirito, e di dotte cognizioni, mio carissimo amico, vide, e ammirò con suo piacere un' opera tanto strana della natura. Io pure non fui degli ultimi a considerare con diligenza il tutto, e sorpreso dal riflettere al gentile lavoro, e dall'ignoranza di non intenderne la vera cagione,

*Fera, e a gli occhi miei negando fede,
Pien di nuovo stupor chieder volea,
Come suol far chi non intende, e vede.*

Il giorno seguente il Sig. Girolamo invitò il Padre Achilli, Cheric

rico Regolare Somaſco, Profefſore di Filoſofia nella ſua chiariffima Religione, col quale veduto e conſiderato un fatto coſi raro, ſi fece ſopra ciò qualche ragionamento, per venire in chiaro delle ſue fiſiche e naturali cagioni. Avea già determinato d'invitare il venturo giorno altri Signori e letterati, perchè a tutti foſſe paleſe il ſucceſſo; ma il terzo giorno avendo qualche poco ceduto il eſtremo freddo, ſi liquefecero con ſuo diſpiacere le immagini. Queſta è la diſtinta, ed eſatta deſcrizione d'uno de' più prodigioſi effetti, che oſſervati ſi fieno. Che che ne ſia dello ſquitino, che far ſi potrebbe con ſenfata filoſofia delle ſue cagioni, non è qui mio inſtituto il ciò fare, eſſendo queſto, per mio parere, uno de' più difficili fenomeni da intenderſi, di que tanti, che nell' ordine delle naturali coſe ſuccedono. A me baſta l' avere eſpoſto il fatto certiffimo ed' evidente per dar luogo a tanti chiariffimi ingegni di ragionarne a lor voglia. Potranno ben'eſſi con l'acutezza de' loro intelletti, e con la profondità delle loro fiſico-meccaniche ſpeculazioni inquirere, e miſurare le forze della natura di queſto mirabil lavoro operatrice. Oſſervanſi, non v'ha dubbio, alle volte maraviglioſi effetti, de' quali, non ſapendone chiaramente la reali cagione, può ancora della loro verità dubitarſi, come notò il divino Dante, allorchè ſcriſſe:

*Veramente più volte appajon coſe,
Che danno a dubitar falſa materia,
Per le vere cagion, che ſon naſcoſe.*

Cio non oſtante in queſto noſtro felice ſecolo, nel quale tanti eccellenti filoſofi, e tanti rinomati amatori delle naturali coſe ſono giunti tant' oltre, mi giova credere, che ad eſſi non riuscirà nè faticoso, nè diſpiacevole in queſto propoſito per alcun poco impiegarſi. Sudarono pure, e tuttavìa ſudano con gran piacere que' valentuomini, i quali rintracciando le origini delle più vili creature, a veruna fatica non perdonarono, nè perdonano per acquiſtare quelle notizie, che furono per tanti ſecoli ſepolte; del che ad eſſi il mondo letterato ne ha tanto buon grado. Se di biſognevole cognizioni, e di baſtevole ingegno io foſſi fornito per imprendere queſt' impegno, farei forſe fino ad ora entrato in arringo, ed avrei tentata l'impresa; ma riſlettendo al mio debole

intendimento, giudico cosa migliore il tacere, lasciando a tanti famosi letterati il campo per ben fondatamente ragionarne; e perciò a me con tutta verità solamente si potrà dire:

*Facesti, come quei, che va di notte,
Che porta il lume dietro, e se non giova,
Ma, dopo se, fa le persone dotte.*

Dette lyder saaledes i vort Sprog oversatt:

Lotharii Josephi Lotti Beskrivelse af et usædvanligt Phænomeno, seet i Januarii Maaned i Aaret 1716. udi Hieronymi Oddoni, berømte Medici til Venedig, hans Huus.

Den meget gode Smag, som nu om Dage er indført i alle slags Videnskaber haver giort dette vort Seculum saa ærefuldt, at man ingen Aarsage haver til at misunde de forrige Tider deres Noes. Den Fremgang, som Mathematiquen, Anatomien, Physica og Historia Naturalis have giort, saasom den har tilveiebragt saa mange herlige Ingeniis den største Bifald, saa har den ogsaa beriget Verden med høye Kundskaber og med de rigtigste Sandheder. Saa mange Regler, som ere fastsatte, saa mange Bedragerier, der ere opdagede, giøre floge Folk desforsigtigere til hvad de skulle tale om, og til hvad de skulle troe; saaledes at, førend de fastsatte noget Experiment, og give det ud for noget vist, foretage de det med en velbetænkt Forsigtighed, ja igientage det paa nye, og paa-agte alting med saadan Grandskning, at det siden efter maae holdes for en aabenbare Daarlighed, at ville bære Tvivl derom. Imidlertid forekommer dog hver Dag saadanne Virkninger i Naturen, som fordi de ere særdeles meget usædvanlige, er ingen Tiid bleven paa-agtet tilforne. Een af flige Natur-Virkninger er visseligen, efter mit Synske, den, som hendede sig i Januario i dette Aar 1716. i Hr. Hieronymi Oddoni, berømte Medici her i Staden Venedig, hans Huus.

Denne Mand bevarede i sit Huus, en saa meget til sin Have at pryde, som sit curieuse Sind at fornøye, mange Kar og Potter med Pomerantz-og flige smaae Træer, samt rare Medicinske Dexter, og for at beskyerne dem imod Frost om Vinteren havde dem staaende i en Jord-

Sten

Stue, hvor der blev gjort maadelig Ild, til nogenlunde at holde dem varme, naar Kulden var streng. Stuen er med tre Vinduer paa, de tvende imod Nord-Vest, og eet imod Syd-Ost, og Dorren imod Nord-Ost. De to første Vinduer ere med det slags Glas, som man kalder i *Benedig Laftre*, og med deres Skaader; det tredie er alleene med Glas; saaledes som det her kand sees meget vel affkildret af den vidtberømte Hr. Lucas Carlevaris, en navnkundig, og af mange baade her i Staden saa og uden for velbekendt Malere. Nu skeede det i forgangen Januario, den 18. 19. og 20. Dag i Maaneden, i hvilke Dage Kulden lod sig fornemme paa det skarpeste, saa at moren vores heele Canal lagde sig med Iis, og Frosten var kun 2. eller 3. Grader, efter Thermometres rigtige Anviisning, mindre end i Aaret 1709. at der lod sig see et curieus og heel besynderligt Syn i forbemeldte Stue. Paa det Glas-Vindue, som vender ud mod Syd-Ost, bleve seete udi Iisen Lignelser af samme slags Planter, som stode der i Stuen, overmaade fiint og net aftegnede, og i den fuldkommenste Lighed, (Storrellsen dog undtagen.) Merkeligt var det ogsaa, at hvert Blomsters Billede var kommen paa sin egen Vindues-Rude at staae, foruden at confunderes, saa at hvor den ene stod aftegnet, var intet at see af den anden, men fuldkommen Rum til hver øvrige overladt paa andre Ruder. Paa de andre to Vinduer imod Nord-Vest, som var med Glasverk og Skaader, var alleene at see en confus Tegning, som der ey kunde gøres noget af. Derforuden var merkeligt, at de smaae Pomerantz-og Citron-Berter, endskiont de vare Vinduerne meget nærmere, og i større Antal, dog ey havde ladet sig paa saa forunderlig Viis tilkiendegive. Den første, som aabenbarede dette Mirakel, var Karlen i Huset, da hand efter Sædvane skulde gjøre Ild i Stuen; Hand faldt da i Forundring derover, og kaldede sin Herre og hans Sønnen ind at see det, for at forsikres om saa var og usædvanlig en Ting. De løbe strax did, og med største Forundring beskuede samme Syn; Og til at finde det klart og kiendeligt, og demme om hvad det var, behøvedes her ikke at giue Dynene, og plire dertil, som Poeten siger om en gammel Skræder, naar hand leder efter Naale-Dyet. Dog for at ikke have taget i nogen Naade feil, var den gode Hr. Hieronymus saa forsigtig, at hand plukkede en Green af den Urt, som af Botanisterne kaldes Barba Jovis, holdte den til og examinerede den med Billedet paa Vindues-Ruden, da baade hand selv og de andre hosstaaende

de kiendte at det var en fuldkommen Eignelse af samme Uet. Derpaa lod hand kalde ind til sig Hr. Michel Nuzio, en ærværdig gammel Mand, Apotheker i det af Skiltet saa kaldet tvende Englers Apothek, og særdeles meget kyndig i Botaniquen; hvilken saa snart hand saae Tegningerne i Tien paa Binduerne, sagde hand: Denne er Figuren af Barba Jovis, denne er af Rhamno afilo, denne af Solano spinoso, og saaledes om en hver af de andre. Rygtet blev derom udspredeet i Naboelauget, og der samlede sig ikke faae Meunister derhen at see dette forunderlige Syn. IN. N. H. H. Brødre af den Slegt Zanobrio, og flere af deres Huus, saa og den forhen velbemeldte Hr. Lucas Carlevaris, som med sin Klogskab og Kyndighed betragtede denne nette og sine Tegning af Naturens Malere-Kunst. Hr. Angelus Carrara, en Mand af uforfalsket Ærlighed og af en udvalt Lærdom; Hr. Angelus Masoti, som bevæget af en særdeles Curiositet, og af den Inclination hand har til det Botaniske Studium, examinerede fire gange med Lys i Haanden de i Potterne staaende Planter med Tegningerne, som saaes paa Glas-Ruderne. Hr. Joseph Cori, en meget spirituel, lærd og i Videnskaber erfaren ung Person, og min sær gode Ven, saae og beskuede med Forundring og Fornøielse denne Naturens rare Virkning. Jeg selv var og ikke den sidste, til at betragte alt dette med Flid, og havde nok at gjøre med mine Reflexioner over dette smukke Arbeide, og end meere med min Bankundighed, fordi jeg ikke kunde forstaae dets rette Aarsage. Ja jeg var, (som Poeten siger,) som den der ikke troede sine egne Dyne, men fuld af nye Forundring, og vilde spørge, ligesom den pleyer som intet forstaaer, og dog seer. Dagen derefter blev af Hr. Hieronymo indbud den Pater Achilles, Clericus Regularis af Somaasco, og Philosophiæ Professor i samme Seminario, som hand viiste dette saa rare Syn, og da blev og noget derover raisonneret, for at komme til Oplysning om dets physiske og naturlige Aarsager. Saa havde hand og besluttet, den efterfølgende Dag at indbyde andre Herrer og lærde Folk, paa det Ting kunde worde desmere for alle og hver kundbar. Men saasom Kulden havde slaget sig og var paa tredie Dagen noget lidt aftagen, tæede Binduerne, og Tegningerne ginge ud og forsvunde, til hans Fortrydelse. Dette er da en rigtig og nøyagtig Beskrivelse paa een af de allerforunderligste Virkninger, som nogenstunde kand være paa agtede. I hvorledes nu Undersøgningen vil blive, og hvad angaaer det som med

en suud Fornuft kand vorde tænkt og handlet om dens Aarsager, da er ey mit Forsæt slikt at foretage; allerhelst jeg holder dette for eet af de allervanskeligste Phænomenis at begribe, udaf de mange, som iblant naturlige Ting hendes og forekomme. Mig er det nok, at have fortalt og tilkiendegivet dette Factum, med en fuldkommen og aabenbare Vis-
hed, for at give saa mange nypperlige Hoveder Leylighed til at raisonne-
re derover, efter eget Behag. De kunde nu selv med deres Forstands
Skarpsindighed og med deres dybe Indsigt i Phyliske og Mechaniske
Ting give sig i Færd med at randsage, og maale denne Naturens Kraft
i at frembringe dette forunderlige Arbeide. Jeg skulde og ikke tvivle
paa, at jo tillige og med det samme kunde vorde observeret Aarsagerne
til andre forunderlige Virkninger, som man ikke saa klarligen haver vidst
tilforne hvoraf de komme, og man derfor haver tvivlet om deres Sand-
hed og Rigtighed, som den store Poet Dantes siger, naar hand saa skr-
iver: Sandeligen, mange gange seer man de Ting, der giver
Materie til at tvivle om sig, men uretteligen, alleene fordi de-
res rette Aarsager ere forborgne. Des uagtet, udi dette vores
lykkelige Seculo, hvorudi saa mange fortreffelige Philosophi, og des-
foruden saa mange berømte Elskere af Natur-Kundskaben haves samle-
de, skulde jeg gierne troe, at dem ikke skulde falde enten besværligt eller
kiedsommeligt, at bemøye sig noget lidet med denne Sag. De brave
Mænd have jo saa ivrigen arbeidet, ja de arbeide virkeligen endnu med
stor Fornøielse, paa at udfinde Oprindelser til de allerringeste og slette-
ste Creature, og have ingen Møye efterladt eller endnu forsomme, for
at forhverve Kundskab om de Ting, der har været skjulte og begravede
i saa mange Seculis; hvorfore og den lærde Verden vider dem saa meget
større Taksigelse. Hvis jeg fandt mig begavet med de dertil udfodrende
Videnskaber, og med tilstræffeligt Ingenio til et saadant Foretagende,
skulde jeg og gierne været dertil færdig, og gjort et Forsøg derpaa. Men
da jeg har eftertænkt min Forstands Svaghed, har jeg holdt for bedre
at tie stille, og at overlade Pladsen til saa mange berømte Lærde, som
kunde raisonnere herover tilgavn og noksom grundigen, og kand derfor
dette af Poeten siges til mig med all Rette: Du har gjort, som den
der gik om Natten, og bar et Lys bag ved sig, hvormed hand
intet gavne sig selv, men oplyste andre, der ginge efter ham.

Hertil gaaer denne Venetianske Physici Fortæling, og man merker deraf, at, uagtet hans Profession og hans Erfarenhed i Natur-Videnskaben, haver hand dog ey fundet for got, at hazardere nogen Forklaring herover, eller give sit Raisonnement tilkiende, om denne saa besynderlige Naturens Virkning. Meget mindre kand nu saadant prætenderes af mig, hvis Studium det ikke er, og som i mange Henseende billigen bør overlade sig til andre langt mere erfarne. Endelig er ogsaa min Tanke om denne Ting, at, saafremt den ey gandske skal negligeres, som hidindtil, og til de kloge Natur-kyndiges Attention ansees for ringe og uværdig, (skiont jeg, sandt at sige, ikke veed hvorfor,) maae den alligevel have sin Tiid, og formedelt mange flere Observationer bekræftiges, inden at dens Aarsager vorder undersøgte.

Men hvad tænker man ikke, hvis et saadant Phænomenon, som det i Venedig, og de forhen omtalte her i Landet, var bleven bekiendt i de ældgamle Grækers, Democriti, Empedoclis, Platonis og Epicuri Tider, hvor vilde da det ikke have glædet dem! Ja hvor vilde endogsaa ikkun for et hundrede Aar siden, Epicuri store Forsøgttere Gassendi have triumpheret, hvis hand havde faaet at see ikkun i een Time, hvad som Oddoni og hans Selskab havde Tiid nok at betragte i tvende Dage! Det vilde visseligen (at jeg her skal bruge et gemeen Mands Ordsprog) været Vand paa hans og de gamles, som hand holder saa meget af, deres Nolle. Ikke er jeg den, der i ringeste Maade vil forsvare deres Meening om Synet, og om hvorledes det gaaer til, at de Ting, vi have for os, falde os i Synene. De sige, at der udgaaer uophørligen og stedse fra hvert et Corpore eller Objecto solido dets allerfineste Atomi i saadan Mængde og i selvsame Gestalt og Orden, som Corpus er skabt, til at forestille dets Efterlignelse, ret ligesom det kunde være dets Ham eller Masque; og denne, naar som den ikke udaf Luft eller Bind dissiperes, sætter og imprimerer den sig, paa Glas, Vand, Iis, poleret Metal, og andet, og viser sig stor eller liden, efter Rummet's Bestaaffenhed, hvor den treffer an. Saaledes heder det hos Lucretium, i hans fjerde Bog,

v. 34.

- - - rerum simulacra,
Quæ quasi membranæ summo de corpore earum
Decerptæ volitant ultro citroque per auras.

v. 46.

- v. 46. Dico igitur rerum Effigias, tenuesque figuras
 Mittier ab rebus, summo de corpore earum,
 Quæ quasi membrana vel cortex nomenclanda est,
 Quod speciem & formam similem gerit ejus imago,
 Quo juscunq; cluet de corpore fusa vagari.
- v. 61. Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
 Ab rebus mitti summo de corpore earum.
- v. 96. Postremo, in speculis, in aqua, splendoreque in omni
 Quæcunq; apparent nobis simulacra, necesse est,
 Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
 Esse in imaginibus missis consistere eorum.
- v. 158. Perpetuo fluere ut noscas è corpore summo
 Texturas rerum tenuis, tenuisque figuras (*).

At

(*) Videre og mere herom kand læses i Lambini og Thomæ Creech notis in Lucretium; og fornemmeligen i Gassendi *Animadverss. in lib. X. Laertii de Physiolog. Epicuri pag. 240. seqq.* Men foruden de Viduesbyrd, som hand og andre citerer af Antiquiteten, saasom ere Plato, Cicero, Apulejus, Gellius, Macrobius, findes endogsaa herom mældet hos Aristot. *de Generat. & Corrupt. lib. 1. c. 8.* Plutarch. *de Placitis Philosophor. l. 4. cap. 13. 14.* Galen. *de usu Partium lib. 10.* Clem. Alexandrin. *Strom. lib. 5. p. 590. & Protrept. pag. 57 ed. Potteri, Plotin. Ennead. IV. lib. 5. cap. 2. & 3.* Nemes. *de Natura hominis cap. 7. &c. &c.* Mig falder herved ind, det som Aristoteles fortæller om en Mand, der havde et svagt Syn; Hannem skeede det, at naar hand spadserede i tyk Luft, saae hand sig selv, for ved sig med Ansigtet imodvendt, saa at Luften var hannem ligesom et Spejl, eller som naar man i Vandet seer sin Gestalt. Saaledes lyder Passagen: (Αὐρ συνιστάμενος) διὰ τὴν τῆς ὀψεως ἀθένειαν πολλαίς κὲ ἀνευ πυκνώσεως ποιεῖ ἀνάκλασιν. Οἷον ποτὸ συνέβαινέ τιμι πάθος ἡρέμα καὶ ἐκ ὄξυ βλέποντι. Ἄει γὰρ εἰδωλον ἐδόκει προηγείσθαι βαδίζοντι αὐτῶ, ἐξ ἐναντίας βλέπον πρὸς αὐτόν. τῆτο δὲ ἔπαυχε διὰ τὸ τὴν ὄψιν ἀνακλαῖσθαι πρὸς αὐτόν. ἔτω γὰρ αἰθενῆς ἦν κὲ λεπτή πᾶμπαν ὑπὸ τῆς ἀρξωσίας, ὡσε ἔνοπλον ἐγίνετο κὲ πλησίον αἴης, καὶ ἐκ ἡδύνατο ἀπωθεῖν, ὡς ὁ πόρρω καὶ πυκνός. *Meteorolog. lib. 3. c. 4.*

At Gassendi, der var een saa berømt Philosophus i næstforrige Seculo, har været indtagen af samme Meening, som i disse Lucretii Vers betydes, er næsten ingen Tvivl om. Saadant kiendes ey alleene af hans Commentarier over Laërtii tiende Bog, men endogsaa af hans Syntagmate Philosophiæ Epicuri (*), hvorudi hand ret gjør sig Umage for at pynte den ud, og at svare til hvad som pleyer derimod at indvendes. Jeg lader til andre at randsage, hvorvidt hans Besvaringer staae Prøve, og om de ere kraftige nok til at igiendrive den Spot, man baa-de fordum har gjort, og endnu gjør af denne saa sære og seldsomme, som ældgamle Forflaring om Synet (**). Alleeneste jeg vilde ønsket Gassendo

(*) Her, ubi bet Capitel om Visu, som er det ellefte i den tredie Section, skriver hand saaledes: Dicimus itaque, nihil repugnare, quo minus fiant e corporibus extimis effluxiones quædam avolantium continenter Atomorum, in quibus idem positus, idemque ordo, qui fuerit in solidis superficiebusve ipsorum servetur, ut tales proinde effluxiones sint quasi formæ, sive effigies, & imagines corporum, a quibus dimanant, & delineatione iis consimiles, superent longe sua tenuitate quicquid est rerum conspicabilium. Tales certe sunt formæ, sive effigies, & imagines, quas nobis est moris, ut Idola, seu simulacra appellitemus. - - - Non repugnare porro aliqua ejuscemodi simulacra deripi, atque avolare ab extimis corporibus, ex eo insinuat, quod cum semper ab intimis corporibus aliquid effluat, odor, calor, frigus, &c. proclivius sit longe, effluere deripive ab extimis; quia cum Atomum tam illic, quam heic in perpetuo nisu, sese extricandi & abeundi, sint, illic tamen quasi obductis obstet aliquid; heic vero, tanquam in prima fronte locatis, nihil sit quod obstet. Ut præteream, fieri quoque heic posse, cur avolantes ex superficie, eundem ordinem situmve inter se, quem in ipsamet superficie obtinuerint, servant; non servant, quæ interne prodeunt, quod non possint non varie ob ductus varios conturbari - - - Mirum videri interim potest, quod, quasi nihil delibetur, corpus nihil deminutum appareat. Sed facit nempe tenuitas, quam incomparabilem jam superius dixi, quæque intelligi nisi ex Atomorum perspecta tenuitate non potest, &c. &c. &c.

(**) Udi den Italiænske Samling, kaldet *Raccolta d' Opuscoli scientifici e filologici*, hæves i den 3. Tomo en Afhandling om Synet, og om og paa hvad Maade Lyset er dertil fornødent: Dens Autor er den lærde og berømte Medicus i Ferrara, D. Joseph Lanzoni. Man finder hannem derudi at fornøye sig med et slags Raillerie, over den omtalte Democriti og Epicuri Forflaring, pag. 542. og 543. saaledes: Democrito, Empedocle, Leucippo ed Epicuro dicono che certi corpiciuoli e idoletti si spiccano dalle cose visibili, e se ne vanno all' occhio: ma come non vengono meno una volta gli oggetti da tanto e

sendo den Fornoyelse, at have vidst noget af saadanne Exempler, som vi nu i denne Time har handlet om. Sært nok, at fast intet af deslige antreffes i Naturkyndigers Skrifter: Eller maaskee er jeg ikke noksom deri beløben? Imidlertid har jeg dog fundet derom mældet hos en Hollandsk Physicum, men visseligen ikke af det beste eller største slags: Hand heder Benjamin Broechuysen (*), og har, foruden andre Skrifter, udgivet eet med denne Titel, *Rationes Philosophico-Medicæ theoretico-practicæ*, hvorudi hand aldeles ikke beteer sig veltilfreds med Cartesio. Hannem har og behaget at statuere, (noget nær efter Platonis og Epicuri Maa-de,) nogle smaae og tynde Sraaler, der udgaaer af alle Corporibus, og bringer et hvert Corporis Skikkelse og Figur med sig, hvilke Figurer svæver saa hen i Lusten, og fæster sig undertiden paa andre Ting. Og herved anfører hand til Exempel de Billeder og Tegninger, som om Vinteren bemærkes paa frosne Bindues-Glas, saavel som og de, der sees med Forundring paa Ugater og de saa kaldede Florentinske Steene. Men som den gode Mands Forflaring falder mig noget for obscur, og hand mænger derudi jeg veed ikke hvad for en Spiritum vitalem, enten maaskee en Platonisk, Paracelsisk, eller af ham selv paaafunden, saa dri-
ster

si continuo sinembramento? Laonde grande è il monte Olimpo, arrivando con l' augusta e serena fronte a toccare quasi le stelle; ma in tanti mila anni, e in tanti milioni di volte, ch' egli è stato oggetto degli occhi, oggimai sarebbe il pigmeo de' monti, anzi venuto meno. In oltre come esser puote, che non auvenga una volta in tanta quantità d' idoli e di corpicciuoli, che per tutte parti volano agli occhi de' veggenti, non si faccia una confusione grandissima; sicchè all' occhio d' uno vada l' idoletto e il corpicciuolo destinato ad un altro, in guisa che, mentre il vago si crede ricevere l' immagine della sua Donna, e la Donna quella del suo fedele, all' uno venisse veduta gatta od una bertuccia, e all' altra un afino od un buo? E poi se in quel mentre, che gl' idoli sono in viaggio, un impetuoso vento si levasse, idoli addio: così n' andrebbero tapini per il mondo, e noi rimanessimo senza vedere. Lasciamo dunque questi sogni &c. Sandt at sige, man skal herudaf ikke kunde slutte, at Lanzoni haver nogen Tidd begrebet Philosophiam corpuscularem tilgavn, eller læst Gassendi Skrifter med Agtsomhed.

(*) Denne var en Doctor Medicinæ ubi Utrecht, og havde, som hand skriver sig, været Kongens i Engelland Caroli II, Medicus.

ster jeg mig ikke til at bringe hans hele Paragraphum an i vort Sprog, men vil affskrive den heneden under paa Latin (**), og overlade den til andres Paadomme.

Vel haver man udi nærværende vort Seculo ikke været uslittig, i at randsage Izens Natur, forstaae dens Aarsage, dens ind- og udvortes Bestaaffenhed, og adskillige dens Phænomena. Mr. Mairan har alt for 30. Aar siden skrevet en egen Bog derom, som har funden Approbation. Hartfoecker har, udi en Samling af flere sine Physiske Tractater, behandlet samme Materie. I Robert Hookes *Philosophical-Experiments*, som Derham har udgivet til London 1726. findes adskilligt dertil hørende. Mr. Bazin, een af disse Tidens lærde Physicis, haver, ved sine *Observations sur les Plantes & leur Analogie avec les Insectes*, der ere trykte til Strasborg 1741., tilføyet iblant andre en Remarque om Izens Bestaaffenhed. I Journal des Savans af Anno 1723. findes nogle *Conjectures sur la Cause de la Glace*, hvortil en Medicus, ved Navn Noquez, er Auctor. En at tale om, hvad som her og der forekommer i *Memoires de l'Academie des Sciences*, af Mr. Gaute-ron, Mr. de Reaumur og andre; item, (at jeg skal gaae lidt videre til-

(**) Ordene ere disse, pag. 562. seq. Ex omnibus corporibus egrediuntur radii tenuiores, qui figuras rerum secum vehunt, sive potius extrinsecus aliis cum vehiculis aëris, similibusque illas componunt, & intra activitatis suæ sphaeram obtinent; quasque in loco tenebroso ipsas mediante vitro convexo pellucido demonstrant, & docent nos quousque subjectum plane in aliud conversum non fuerit; spiritumque vitalem easdem functiones, ut antea quantum possibile, perficere. Sic passim hyemali tempore variis picturis anaginisque vitra fenestrarum congelata esse cernimus; & præterea mirum in modum Achatis lapillos varias imagines rerumque simulacra representare comperimus; unde spiritus activitatem aliis corporibus dimissam ibidem dominium quoddam exercuisse luculenter probamus. Sed quia organis illa corpuscula carent requisitis, ideoque sensiles operationes perficere nequeunt, sed potius obumbrationes quasdam dare spiritus ille sategit.

tilbage,) i Petri Borelli *Observationibus*, i *Actis Acad. Nat. Curioforum*, i det Engelske Societets *Transactions*, og deslige flere Samlinger. Saa er og bekiendt den Gliid og Vindstibelighed, som de Florentinske Philosophi have anvendt paa mangfoldige Experimenter med Iisen at giøre; Item, de fortreffelige Anmerkninger, hvormed samme Experimenta ere forbedrede ved Peter van Musschenbroeck (*). Men hvorføre ingen af dennem alle har havt nogen Attention til det her nu omtalte Phænomenon, lader jeg være urandsaget. Alt forundre mig derover, giør jeg ikke; thi saadant er ikke usædvanligt i Naturkundskaabens Studio, der haver sine Epoques, sine Moder, og de der-til bestemte Tider, ligesom meget andet i Verden. Viffe Ting ere i langsommelig Tiid holdne for smaae Sager og Bagateller, som man ey vidste hvad man skulde giøre af, til nogen Nytte i Philosophien; førend det langt om længe er falden een eller anden Physico ind at give sig i Færd dermed for Alvore. Omfider, naar den rette Tiid er kommen, at et saadant for ringe anseet Phænomenon skal bringes i Moden, skeer det, at alle og enhver falde derpaa med lige saa stor Syrrighed, som de tilforne ginge det forbi med Skiodesløshed. Er det ikke saaledes gaaet med Electriciteten? Haver man ikke vidst fra utænelige Verdens Tider, at Nav eller Bernsteen, som de gamle Græker kaldte *Electrum*, havde saadan Kraft? Men hvad var det saa meere? Endelig, nu for 120. Aar siden, kom den lærde Engellænder William Gilbert frem med et Skrift om Magneten, og derudi meddeelte nogle

(*) *Essai de Physique*, fra S. 901. til S. 921.

skionne og curieuse Observationer om den Electricke Kraft i adskillige slags Ting. Hand blev roest; men meere blev endnu ikke heraf. Thi Rob. Boyle og Kenelme Digby igientogte ifskun, hvad deres Landsmand havde sagt. Og hvad Otto von Guerike lagde dertil, forflog lidet. Indtil at nu i vore Tider baade Engelske, Italiæner og Franske have taget bemeldte Gilberts og Guerikes Experimenter fore paa nye, combineret dennem, og derved aabnet Beyen til ulige flere og de allermærkeligste Betragtninger i Naturen. Hermed ere da Physici overalt i Europa bleven paa eengang opvakte, og have faaet ligesom Convulsioner, til at blive alle tilhobe Electricister. Mr. Fontenelle har derfor begyndt sin Relation derom saaledes, udi *Histoire de l'Acad. des Sciences, an. 1733.* Un petit Phenomene de Physique, qui se presente rarement, & qu'on ne daigne preasque pas observer, parce qu'il ne paroît conduire à rien, a commencé depuis un tems à devenir plus considerable, grace aux yeux des Savans, qui l'ont regardé de plus près; & aujourd'hui il est si étendu & si important, qu'on ne sçait plus où cela s'arrêtera.

